

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ КРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

_____ 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ З ТЕОРІЇ СУСПІЛЬНОГО ВИБОРУ
(PUBLIC CHOICE) ТА ПОЛІТИЧНОЇ МІКРОЕКОНОМІКИ**

рівень вищої освіти	бакалаврський
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність	052 Політологія
освітня програма	Політичні технології та аналіз політики
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	філософський

2024/2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету (протокол № 11 мвід 21.06.2024р.)

Програма навчальної дисципліни «**ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ПРАКТИКУМ**» для здобувачів вищої освіти на першому (освітньо-науковому) рівні (бакалавр)

Розробник: **Панченко Тетяна Василівна**, доктор політичних наук, професор кафедри політології; **Авксентьєв Антон Олександрович**, канд. політ.наук, ст. викл. кафедри політології

Програму схвалено на засіданні кафедри політології (протокол № 14 від 19.06.2024 р.)

Завідувач кафедрою політології

Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Політичні технології та аналіз політики

Гарант освітньо-наукової програми

Тетяна КОМАРОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету
Протокол № 10 від 19 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Політологічний практикум з теорії суспільного вибору (Public Choice) та політичної мікроекономіки” складена відповідно до освітньо-наукової програми освітньо-професійної програми «Політичні технології та аналіз політики» підготовки бакалавра за спеціальністю 052 – Політологія

Предметом вивчення навчальної дисципліни є процедурні аспекти та наслідки суспільного вибору, принципи та методи організації й проведення політичних досліджень.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

1. Суспільний вибір як агрегація індивідуальних інтересів
2. Особливості проведення досліджень в політичній науці
3. Підготовка, написання та публікація аналітичних документів та наукових текстів

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з класичними та новітніми концепціями суспільного вибору, розкритті гносеологічного потенціалу цих моделей для дослідження сучасних політико-економічних процесів, поглиблення знань з методології досліджень політики та вдосконалення навичок із застосування методів організації й проведення наукових досліджень в галузі політичної науки, оволодіння дослідницьким інструментарієм теоретичної та прикладної політичної науки.

Курс передбачає формування у студентів методичних компетенцій з організації та проведення фундаментальних та прикладних досліджень у галузі політичної науки. Особливу увагу надано методологічним підходам та методам політичної науки, розвитку та вдосконаленню навичок використання різноманітних методів, методик та інструментів сучасної політичної науки. Програмою передбачено опанування технології підготовки, написання та публікації аналітичних документів та наукових текстів у межах політичної науки.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни передбачають:

формування наступних загальних компетентностей:

ЗК 03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.

ЗК 05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

- формування наступних фахових компетентностей:

- ФК 02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв’язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
- ФК 03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- ФК 04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- ФК 05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- ФК 06. Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
- ФК 08. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу;
- ФК 09. Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

1.3. Кількість кредитів – 5

1.4. Загальна кількість годин – 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	8-й
Лекції	
30 годин	10 годин
Практичні, семінарські заняття	
30 годин	8 годин
Лабораторні заняття	
Самостійна робота	
90 години	132 годин
Індивідуальні завдання	
Передбачено	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми студенти повинні досягти таких результатів навчання:

ПРН 03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності;

ПРН 05. Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності;

ПРН 09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки;

ПРН 10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

ПРН 11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності;

ПРН 12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;

ПРН 13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;

ПРН 15. Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу;

ПРН 16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.

2. Тематичний план навчальної дисципліни «Політологічний практикум з теорії суспільного вибору (Public Choice) та політичної мікроекономіки»

Розділ 1. Суспільний вибір як агрегація індивідуальних інтересів

Тема 1. Проблемне поле та методологія теорії суспільного вибору

Політико-філософські витоки теорії суспільного вибору. Виокремлення теорії суспільного вибору в 50-х роках ХХ сторіччя. Міждисциплінарний характер теорії суспільного вибору. Предмет і методологічний інструментарій теорії суспільного вибору. Постулати індивідуалізму, раціоналізму, контракціонізму в теорії суспільного вибору. Модель «homo economicus». Теорія суспільного вибору як нова політична економія. Суспільний вибір та індивідуальні цінності (К. Ерроу). Економічна теорія демократії (Е. Даунс). Логічні засади конституційної демократії (Дж. Бьюкенен, Г. Таллок). Логіка колективних дій та економічні мотиви організації (М. Олсон).

Тема 2. Суспільний договір, стратегічна координація і функції перерозподілу

Класичні (Дж. Локк, Т. Гоббс, Ж. Руссо) та новітні (Дж. Ролз, Р. Дворкін, Ч. Тейлор, М. Уолцер, Р. Нойзік) концепції суспільного договору. Мотиви стратегічної координації суб'єктів. «Рівновага Неша» та «Оптимальність Парето». «Ігри координації»: «дилема ув'язнених», «обмін закритими сумками», «дилема безбілетника», «полювання на оленя». «Ігри координації», що повторюються: роль очікувань суб'єктів. «Ігри розподілу»: «черга», «збалансована черга», «бери і діли», «переможець, що підлаштовується». Критерії раціональності процедур перерозподілу. Маніпулювання в «іграх розподілу». «Ширий» та «стратегічний» вибір.

Тема 3. Моделі ухвалення колективних рішень шляхом голосування

Одноосібні та колективні рішення. Жереб і голосування як способи ухвалення колективних рішень. Таємне і відкрите, послідовне та паралельне, рівне і зважене голосування. Історія інституту голосування. Історія теорії голосування. Базові поняття теорії голосування. Категоричні, преференційні, схвальні та кумулятивні типи голосування. Алгоритми ухвалення колективних рішень: «система відносної більшості», «система абсолютної більшості», «попарне голосування» Кондорсе, «система Борди», «система Хейра», «система Кумбса», «правило Ненсона», «система Блека», «правило Коупленда», «метод Камені-Янга», «метод Сімсона-Крамера», «Оклахомська система», «правило Букліна», «метод Балінського», «просте схвальне голосування», «негативне голосування», «метод Шульце».

Тема 4. Парадокси суспільного вибору

Критерії раціональності процедур голосування: «анонімність», «нейтральність», «монотонність», «транзитивність», «відповідність більшості», «незалежність від сторонніх альтернатив», «критерій Парето», «критерій Сміта», «критерій переможця» та «критерій переможеного» Кондорсе, «умова невіддільності», «незалежність від клонів». «Теорема неможливості» Ерроу, Янга-Балінського, Гіббарда-Саттертуейта. Арифметичні парадокси колективного вибору: «парадокс Кондорсе», «парадокс переможця Кондорсе», «парадокс переможеного переможця», «парадокс Борди», «парадокс монотонності», «парадокс Енском», «парадокс Острогорського», «парадокс Сена», «парадокс Малишевського», «парадокс Сімсона», «парадокс Алабами», «парадокс населення», «парадокс нового штату». Мотиваційні парадокси колективного вибору. «Парадокс виборця». Методологічні стратегії вирішення «парадоксу виборця»: максимізація очікуваної корисності, «смак до голосування», «стратегія мінімаксного жалю», «модель етичного виборця» (В. Рікер, П. Ордешук, М. Фіоріна, Дж. Фереджон).

Розділ 2. Особливості проведення досліджень в політичній науці

Тема 5. Наукове дослідження як технологія застосування методологічних засобів

Методологія науки як основа наукового дослідження, її поняття та структура. Функції методології науки. Метод, методика і техніка дослідження. Методи теоретичних та емпіричних досліджень. Методи теоретичного дослідження: ідеалізація, формалізація, логічні та історичні методи. Методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент. Методи, що можуть бути застосовані на емпіричному й теоретичному рівнях (формально-логічні процедури): абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, моделювання. Загальні методи / підходи дослідження політики.

Основні напрямки збору інформації в політичних дослідженнях. Вимоги до наукової інформації. Первинна та вторинна наукова інформація. Етапи отримання наукової інформації. Джерела та засоби збору вторинної наукової інформації. Технології і вимоги до обробки зібраної

наукової інформації. Кількісні і якісні дані, стратегії та методи. Суцільні та вибіркові спостереження в емпіричних дослідженнях.

Тема 6 : Прикладний аналіз текстової інформації з політичної проблематики.

Аналіз текстової інформації. Особливості прикладного аналізу текстової інформації з політичної проблематики Метод аналізу документів.

Контент-аналіз у дослідженні політичних процесів, його можливості і обмеження. Кількісний та якісний контент-аналіз. Техніка контент-аналізу.

Можливості івент-аналізу в прикладній політології.

Можливості дискурс-аналізу

Тема 7: Аналіз кількісних даних.

Що таке кількісні дані? Можливості кількісних методів в політичній науці.

Декрептивна статистика в політичній науці. Огляд методів кількісного аналізу даних.

Масові опитування в політичній наці. Специфіка оналайн-опитувань.

«Великі дані» в політичній науці.

Тема 8 : Аналіз якісних даних

Аналіз якісних даних. Що таке якісні дані. Значення якісного аналізу даних. Методи якісного аналізу даних.

Спостереження як метод збору даних в якісному дослідженні. Індивідуальні методи опитування в якісному дослідженні. Групові методи опитування в якісному дослідженні.

Особливості експертних опитувань.

Тема 9: Психологічні методи дослідження політики

Специфіка застосування психологічних методів у дослідженнях політичних процесів

Психологічні методи дослідження політики - біографічний метод,

політичне портретування, когнітивне картування

Особливості підготовки політичного портрету. Види політичного портрету. Макро- та мікрорівні аналізу в політичному портретуванні.

Тема 10: Особливості політичного аналізу

Аналіз різних підходів до структури політичного аналізу. Етапізація західної традиції політичного аналізу: визначення та деталізація проблеми; встановлення оціночних критеріїв; визначення, ідентифікація альтернатив; оцінка альтернатив, їх порівняння та розрізнення; виготовлення рекомендацій; моніторинг наслідків прийнятого політичного рішення чи результатів впроваджуваної політики.

Розділ 3. Підготовка, написання та публікація аналітичних документів та наукових текстів

Тема 11. Підготовка аналітичних документів

Аналітичний документ, його типи та структурні елементи. Аналітична записка, аналітичний звіт, оглядова довідка, аналітична довідка, прогнозний сценарій. Основні відмінності аналітичного документа від наукової праці. Вимоги до аналітичного документу. Принципи підготовки аналітичних документів. Мова аналітичного документу: стилістичні конструкції та політична риторика. Етапи розробки аналітичного документа. Публікація аналітичного документа.

Тема 12 . Підготовка, написання та публікація наукових текстів

Науковий стиль мовлення. Наукова українська мова. Виразність і мова тексту наукової праці. Поняття наукової термінології. Види політологічних термінів. Правильність застосування наукової термінології. Форми наукових праць з політичних наук: тези доповідей, наукові статті, монографії, дисертації. Система фахової періодики для публікації результатів дослідження. Наукові семінари, конференції, конгреси. Особливості підготовки звітів про результати наукової роботи.

Тема 13. Обробка та оформлення результатів наукового дослідження

Методи зведення й обробки результатів експериментальних досліджень: статистичні, графічні й табличні. Вимоги до оформлення наукових праць. Складання списку літературних джерел. Цитування у тексті наукової праці. Види посилань на використані літературні джерела. Пояснення зв'язку тексту з посиланнями. Спрощення бібліографічних описів у посиланнях. Транслітерація. Завершення і представлення результатів наукового дослідження. Вибір форми представлення результатів наукового дослідження. Показники оцінювання результативності проведеного дослідження. Рецензування завершеної наукової роботи.

3. Структура навчальної дисципліни

Назва модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Всього	у тому числі					Всього	у тому числі				
		Лекцій	практик	лаборатор	індивідуал	самостійна робота		лекцій	практик	Лаборатор	індивідуал	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1. Суспільний вибір як агрегація індивідуальних інтересів</i>												
Тема 1. Проблемне поле та методологія теорії суспільного вибору	10	2	2			6	11	1	0			10
Тема 2. Суспільний дого-вір, стратегічна координа-ція і функції перерозподілу	10	2	2			6	11	0	1			10
Тема 3. Моделі ухвалення колективних рішень шляхом голосування	10	2	2			6	11	1	0			10
Тема 4. Парадокси суспільного вибору	10	2	2			6	12	1	1			10
Разом за розділом 1	44	8	8			24	45	3	2			40
<i>Розділ 2. Особливості проведення досліджень в політичній науці</i>												
Тема 5. Наукове дослідження як технологія застосування методологічних засобів	14	4	2			8	11	1	0			10
Тема 6. Прикладний аналіз текстової інформації з політичної проблематики	16	4	4			8	14	1	1			12
Тема 7: Аналіз кількісних даних	12	2	2			8	12	1	1			10
Тема 8: Аналіз якісних даних.	12	2	2			8	12	1	1			10
Тема 9. Психологічні методи в політичній науці	14	2	4			8	12	1	1			10
Тема 10: Особливості політичного аналізу	12	2	2			8	10	0	0			10
Разом за розділом 2	80	16	16			48	71	5	4			62
<i>Розділ 3. Підготовка, написання та публікація аналітичних документів та наукових текстів</i>												
Тема 11. Підготовка аналітичних документів	10	2	2			6	12	1	1			10
Тема 12. Підготовка наукових текстів	10	2	2			6	10	0	0			10
Тема 13: Обробка та оформлення результатів наукового дослідження	10	2	2			6	12	1	1			10
Разом за розділом 3	30	6	6			18	34	2	2			30
Всього годин:	150	30	30			90	150	10	8			132

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Проблемне поле та методологія теорії суспільного вибору	2	0
2	Суспільний договір, стратегічна координація і функції перерозподілу	2	1
3	Моделі ухвалення колективних рішень шляхом голосування	2	0
4	Парадокси суспільного вибору	2	1
5	Методи в сучасній політології. Специфіка збору інформації в політичних дослідженнях	2	0
6	Прикладний аналіз текстової інформації з політичної проблематики	3	1
7	Методи кількісного аналізу даних у політичній науці	2	1
8	Методи якісного аналізу даних у політичній науці	3	1
9	Психологічні методи в політології	3	1
10	Технологія політичного аналізу	2	0
11	Розробка аналітичного документу	3	1
12	Особливості написання наукових праць з політичних наук	2	0
13	Специфіка написання і оформлення наукових праць з політичних наук	2	1
Разом годин:		30	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Визначити основні школи в рамках теорії суспільного вибору, а також класифікувати методологічний інструментарій ТСВ	8	10
2	Провести компаративний аналіз концепцій суспільного договору	6	10
3	Протестувати процедури голосування на відповідність критеріям раціональності	6	10
4	Навести приклади «арифметичних» та «психологічних» парадоксів суспільного вибору	6	10
5	Визначити види наукової інформації та особливості її збору	6	10
6	Продемонструвати можливості та обмеження різних видів аналізу документів в політичній науці	8	12
7	Розкрити можливості статистичних та математичних методів аналізу даних	8	10
8	Визначити особливості проведення фокус-груп та вимоги до них	8	10
9	Показати специфіку когнітивного картування в політичній науці	8	10
10	Розкрити алгоритми політичного аналізу	8	10
11	Визначити особливості підготовки аналітичних документів різних видів	6	10
12	Розкрити вимоги до підготовки, написання та публікації наукових текстів	6	10
13	Представити особливості обробки та оформлення результатів наукового дослідження	6	10
Разом годин:		90	132

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально - дослідне завдання

Індивідуальне навчально - дослідне завдання полягає у підготовці принаймні одного з трьох аналітичних матеріалів і презентації аудиторії основних положення під час семінарського заняття. Перелік документів (аналітичних матеріалів):

№ 1. Аналітична записка з будь-якої актуальної політичної проблеми.

№ 2. Результати контент-аналізу документів (програм політичних партій, публікацій ЗМІ, законопроектів тощо) з проблеми, що цікавить.

№ 3. Політико-психологічний портрет політичного лідера.

Підготовка проекту аналітичних матеріалів є самостійною роботою студента, що передбачає звернення до документальних джерел та до довідникової літератури. Підсумком роботи є невеликий за обсягом документ (№1 – 2-3 друк. арк., № 2 і № 3 – 3-5 друк. арк.) та його презентація перед аудиторією (до 5 хвилин) на семінарському занятті.

Рекомендації з підготовки аналітичних матеріалів

№ 1. Аналітична записка з актуальної політичної проблеми

Опис проблемної ситуації, формулювання проблеми, урахуваючи такі чинники як: причини проблеми, масштаб проблеми, вплив зацікавлених груп, новизна, серйозність, надзвичайність.

Можливі альтернативи вирішення проблеми, їх аналіз, порівняння.

Рекомендації щодо вирішення проблеми.

№ 2. Результати контент-аналізу документів

Мета та завдання дослідження.

Гіпотези дослідження.

Вибірка документів для аналізу, з урахуванням таких критеріїв як тип повідомлення, тип продуцента повідомлення, місце розповсюдження, частота появи, мінімальний обсяг, спосіб розповсюдження, час появи тощо.

Список категорій змісту, необхідних для аналізу.

Одиниці аналізу, одиниці лічби.

Категоріальна схема контент-аналізу (класифікатор).

Результати контент-аналізу у вигляді таблиці.

Інтерпретація результатів контент-аналізу.

№ 3. Політико-психологічний портрет політичного лідера

I Макрорівень аналізу:

- специфіка політичного ладу і політичної культури країни;
- національно-історична ситуація;
- культурно-національний аспект;
- соціальний аспект (аналіз електорату);
- політико-практичний аспект, який передбачає визначення: політичного і соціального статусу лідера; меж домінування його політичної владної волі; становища лідера в партії, а також рівня впливовості самої партії на внутрішньополітичній сцені; політичних покровителів, прихильників і ставлеників у законодавчій, виконавчій та судовій гілках влади, у силових структурах; закордонних покровителів; фінансових можливостей; розмірів та ефективності підконтрольного апарату управління; наявності підконтрольних силових структур і ЗМІ; масштабів участі в розробці стратегії суспільного розвитку, а також прийнятті і реалізації конкретних державних рішень; ступеня участі в оперативному управлінні і регулюванні соціальних процесів; можливості впливати на регламентацію життя суспільства; повноти володіння інформацією і ступеня допуску до контролю за найважливішими параметрами суспільної стабільності; характеру взаємовідносин із кримінальним тощо.
- особливості політичного шляху лідера;
- спроможність та наявність ресурсів для цілеспрямованого впливу на соціально й політично вагомій сфері, верстви та групи;
- наявний персональний або корпоративний «медіа-простір».

II Мікрорівень аналізу:

- особистість лідера;
- покликання до політичної діяльності;
- стиль керівництва;
- наявні професійні навички;
- співвідношення свободи й відповідальності;
- політичний імідж;
- підпорядкована управлінська команда;

— специфіки публічної діяльності.

7. Методи навчання

Основними видами навчальних занять згідно з навчальним планом є: лекції, інтерактивні дискусії, ссеінарські заняття, самостійна робота студентів. Під час викладання дисципліни «Політологічний практикум» застосовуються такі методи навчання: методи організації та самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів; методи навчання за джерелом передачі та сприймання інформації (словесні – лекція, пояснення, семінарське заняття; наочні – ілюстрація, демонстрація; практичні – дослідження, практичні роботи; робота з першоджерелами).

Матриця відповідності освітнього компонента **ОК 35. «Політологічний практикум з теорії суспільного вибору (Public Choice) та політичної мікроекономіки»**, методів навчання та форм оцінювання, які використовуються, програмним результатам навчання, визначеним освітньо-професійною програмою «Політичні технології та аналіз політики».

Результати навчання	Методи навчання	Форми оцінювання
РН 03. Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності;	пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу, евристичний навчальна дискусія, дослідницький метод, пояснювальний метод	усне опитування на практичних заняттях; оцінювання: виступів на практичних заняттях, презентацій, написання аналітичних робіт, аналіз кейсів, письмова екзаменаційна робота
ПРН 05. Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності;		
РН 09. Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки;		
РН 10. Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;		
РН 11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності;		
РН 12. Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування;		
РН 13. Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;		
РН 15. Конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу;		
РН 16. Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.		

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях, у формі виступів здобувачів з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях, есе та аналізу кейсів.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у письмовій формі у вигляді екзаменаційної роботи (за чотирирівневою шкалою оцінювання). Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі воєнного стану) здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти іспит в письмовій формі (підготовка екзаменаційного есе, за яке максимально можна отримати 40 балів) дистанційно на платформі **Moodle**.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль та самостійна робота													1 к/р	раз ом	екза- мен	Су ма
Розділ 1				Розділ 2						Розділ 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13				
4	4	4	4	4	5	4	4	5	5	4	4	4	5	60	40	100

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Загальна максимальна сума балів за роботу в семестрі складає **60** балів.

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на

	які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Критерії оцінювання письмової залікової роботи

Максимальна сума балів за **письмову роботу** екзамена складає **40**.

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Студент цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Студент достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Студент розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Студент розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Студент не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Критерії оцінювання письмової залікової роботи

Максимальна сума балів за **письмову роботу** екзамена складає **40**.

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Студент цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Студент достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує

	термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Студент розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Студент розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Студент не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендоване методичне забезпечення

Базова література

1. Acemoglu D., Egorov G., Sonin K. Political economy in a changing world. *Journal of Political Economy*. 2015. №123(5), P. 1038-1086.
2. Autor D., Dorn D., Hanson G., Majlesi K. Importing political polarization? The electoral consequences of rising trade exposure. *American Economic Review*. №110(10), 2020. P. 3139–3183.
3. Bergh A., Karna A. (2020) Globalization and populism in Europe. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11127-020-00857-8>
4. Бочан І.О. Основи теорії суспільного вибору. Львів: Діалог, 1998 126 с.
5. Buchanan J., Brennan G. The Reason of Rules: Constitutional Political Economy. Cambridge University Press, 2008. 168 p.
6. Buchanan J. Cost and Choice: An Inquiry in Economic Theory. URL: <http://oll.libertyfund.org/titles/buchanan-cost-and-choice-an-inquiry-in-economic-theory-vol-6-of-the-collected-works>
7. Buchanan J., Tullock G. The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy URL: http://files.libertyfund.org/files/1063/Buchanan_0102-03_EBk_v6.0.pdf
8. Clinton J. D. The effect of majority party agenda setting on roll call. *Public Choice*. 2020. Vol. 185, issue 3-4, Dec. P. 459-483.
9. Downs A. An Economic Theory of Democracy URL: [ftp://ftp.icesi.edu.co/jpmilanese/Sistemas/Clase%202/Downs,%20Anthony Introduction and The Basic logic of Voting.pdf](ftp://ftp.icesi.edu.co/jpmilanese/Sistemas/Clase%202/Downs,%20Anthony%20Introduction%20and%20The%20Basic%20logic%20of%20Voting.pdf)
10. Gailmard S. Game theory and the study of American political development. *Public Choice*. 2020. Vol. 185, issue 3-4, Dec. P. 315-333
11. Lee D. Public Choice, Past and Present. NY: Springer, 2013. 242 p.
12. Lee F. E. Patronage, logrolls, and polarization: Congressional parties of the Gilded Age . *Studies in American Political Development*. №30(2), 2016. P. 116–127
13. Mesquita B., Smith A. The Dictator's Handbook: Why Bad Behavior is Almost Always Good Politics. – NY: PublicAffairs, 2012. 352 p.
14. Olson M. The Logic of Collective Action URL: <http://outsidethetext.com/archive/Olson.pdf>
15. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: Сумський ДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
16. Вступ до політичної аналітики: навч. посіб. / кол. авт.; за заг. ред. С. О. Телешуна. К.: Вид-во НАДУ, 2006. 220 с.

17. Гладкий С. О. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Полтава, 2016. 245 с.
18. Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. Методи наукових досліджень: навч. посібник. Х.: НТУ "ХП", 2009. 142 с.
19. Громадська Н. А. Методологія політичного аналізу: методичні рекомендації. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 56 с. (Методична серія; вип. 277).
20. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Харків, 2017. 272 с.
21. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Право, 2017. 448 с.
22. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
23. Каламбет С. В., Іванов С. І., Півняк Ю. В. Методолгія наукових досліджень: навч. посіб. Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. 191 с.
24. Колесников О. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2011. 144 с.
25. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень: навч. посіб. К.: Алерта, 2014. 620 с. 11.
26. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Організація наукових досліджень: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2017. 136 с.
27. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Вінниця. 2014. 180 с.
28. Палеха Ю. І. Основи науково-дослідної роботи: навч. посіб. Київ. 2013. 336 с.
29. Політична аналітика в державному управлінні: навч. посіб. / С. О. Телешун, Ю. Г. Кальниш, І. В. Рейтерович, О. Р. Титаренко. К.: НАДУ, 2012. 228 с.
30. Соціологія політики: підручник у 2-х частинах / За ред. В. А. Полторака, О. В. Петрова, А. В. Толстоухова. К.: Вид-во Європейського університету, 2011. Ч. 2. С. 164-186, 187-207
31. Рейтерович І. В., Ситник С. В. Аналітичний документ як інструмент підготовки управлінських рішень: навч.-метод. матеріали; уклад. В. М. Гаврилюк. К.: НАДУ, 2013. 56 с.
32. Шишкіна Є. К., Носирев О. О. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків. 2014. 200 с.
33. Янг Е., Куїнн Л. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики: Практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі / Пер. з англ. С. Соколик. Наук. ред. пер. О. Кілієвич. К.: "К.І.С.", 2003. 120 с.

Допоміжна література:

1. Almond A. G. A Discipline Divided: Schools and Sects in Political Science. Newbury: SAGE, 1989. 352 p.
2. Johann Lauer. Methodology and political science: the discipline needs three fundamentally different methodological traditions. SN Soc Sci, 2021 URL: <https://doi.org/10.1007/s43545-020-00034-0>
3. The Oxford Handbook of Political Methodology. Edited by Janet M. Voth-Steffensmeier, Henry E. Brady, and David Collier. Sep. 2009 DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199286546.003.0001
4. Hogwood B., Gunn L. Policy Analysis for the Real World. NY. : Oxford University Press, 1984. 289 p.
5. Арабаджиев Д. Використання методу case-study в процесі здійснення громадського моніторингу за виборчим процесом (на прикладі виборів до Верховної Ради України 2012 року). *Політичний менеджмент*. 2013. № 59. С. 78-85.
6. Беззуб'як М. Й. Дослідження політичних відносин методом контент аналізу. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00. 01 – Теорія та історія політичної науки. Київ, Інститут політичних та етнонаціональних відносин, 2003. 18 с.
7. Бульдович П. В Проблема методологічних засад сучасної політичної науки. *Політологічний вісник*. 2015. Вип. 78. С. 224-235.
8. Бурдяк В. І. Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень. Част. I – II. Чернівці: Рута, 2007. 80 с.
9. Головатий М. Концептуальні засади політичної теорії та методів її дослідження. *Політичний менеджмент*. 2012. №1-2. С. 3-10.
10. Громадська Н. А. Методологічні аспекти політичного аналізу. *Наукові праці. Державне управління*. 2017. Вип. 278. Том 290. С. 83-87.
11. Денисенко І.Д. Методологія політичних досліджень у сучасному науковому дискурсі: стратегії вдосконалення. *Сучасне суспільство*. 2016. Вип. 2 (12). С. 74-81.

12. Зеленько Г. І. Методологія порівняльних досліджень. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2010. Вип. 3. С. 184–189.
13. Іщенко М. П. Методологічні основи розвитку політології. Черкаси, 2002. 381 с.
14. Кальниш Ю.Г. Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади: монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2006. 272 с.
15. Кармазіна М., Могилевець О. Становлення і розвиток порівняльної методології в політологічних дослідженнях. *Політичний менеджмент*. 2006. № 5. С.3-17.
16. Кармазіна М. Політична наука: предмет, структура, методологія. *Політичний менеджмент*. 2010. №1. С.19-33.
17. Картунов О. В. Метод та матриця «SWOT-аналізу»: пошуки шляхів удосконалення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2017. Вип.21. С.3-12.
18. Ключник Р. М. Криза у політичній системі: проблема методології дослідження. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. № 2. С. 105-111.
19. Кобильник В. В. Порівняльний метод як основа політологічного дослідження. *Збірник наукових праць «Політологічні студії»*. 2011. Вип. 2. С. 54-65.
20. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. Тернопіль, 2005. 256 с.
21. Мудрік Є. С. Індекси у політичному аналізі (В контексті дослідження розвитку країн). *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. 2015. Вип. 102. С. 390-393.
22. Неліпа Д. Застосування технологій кореляційного та регресійного аналізу при здійсненні системного аналізу в політології. *Політичний менеджмент*. 2011. № 6. С. 43-52.
23. Неліпа Д. В. Системний аналіз в політології: теорія, методологія, практика. К.: Центр учбової літератури, 2011. 312 с.
24. Новосяд В.В. Особливості порівняльних досліджень у науці державного управління. *Аспекти публічного управління*. 2014. № 7 (9). С. 25-35.
25. Панченко Т. В. Експлікації концепту «політичний аналіз» у сучасній політичній науці та практиці управління. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Питання політології»*. 2008. № 825. С. 32-38.
26. Пал Л. Аналіз державної політики. К. : Основи, 1999. С. 109-149.
27. Рубанов, В. В. Теорія та методологія політичної аналітики: монографія. Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 234 с.
28. Супрун А.О. Роль емпіричних методів у політичному аналізі. *Наукові праці. Політологія*. 2014. Вип. 224. Том 236. С. 21-25
29. Сучасні методи та інструменти політичної науки: колективна монографія (за результатами серії теоретичних і практичних воркшопів у рамках проекту “Удосконалення методів та інструментів політології в Україні: вплив університетів країн Вишеградської четвірки” від 13–15 вересня 2019 року)/ за наук. ред. Віталія Литвина. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 296с.
30. Токовенко О. С. Епістемні підвалини парадигмального стану сучасної політичної науки. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2017 . № 3 С. 68-74.
31. Якісні дослідження в соціологічних практиках: навч. посіб./ За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. 400с.

Інформаційні ресурси:

1. Аналіз політики: можливості впровадження в Україні. Підготувала Т. Діхтяр. К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2001. URL: http://www.icps.com.ua/doc/policy_analysis_ukraine_ukr.doc
2. European Social Survey URL: <http://www.europeansocialsurvey.org>
3. International Social Survey Project (ISSP) URL: <http://www.issp.org>
4. World Values Survey. URL: www.worldvaluessurvey.org.
5. Grad coach youtub. URL: <https://www.youtube.com/c/GradCoach>
6. Introduction to research methods and methodologies URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nv7MOoHMM2k>
7. Philo-notes. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vifGBH-0Wns>